

“ ...

İstinaf sistemimizin temeli ilk derece mahkemesi kararlarının hem vakıa ve hem de hukuka uygunluk bakımından incelemeye tabi tutarak tespit ettiği yargılama hatalarını bizzat düzelterek somut olay adaletinin sağlanmasıdır. Aynı zamanda istinaf, yeniden ele almak, hukuka aykırı bulunan ilk derece mahkemesi kararının kaldırılarak ve yeniden yargılama yapılarak bir karar verilmesini gerektirmektedir. İptali istenen norm ise dosyaların ilk derece ve ikinci derece mahkemeleri arasında gidip gelerek kişilerin makul sürede yargılanma hakkını ihlal eder boyuta ulaştıracaktır. İstinaf mahkemesi bulunduğu hatayı düzeltme imkanı varken düzeltmeyip ilk derece mahkemesine göndererek gereksiz gider yapılmasına, tarafların adil yargılanma hakkının ihlaline neden olacaktır. Hatanın istinaf mahkemesince giderilmesi veyahut eksikliğin ikmali için ilk derece mahkemesinin istinabe edilerek hükmün istinaf mahkemesince düzeltilmesi halinde hem dosya kısa sürede neticelendirilecek hem de taraflar temyiz yoluna kısa sürede başvurabilecektir. İptali istenen normun yürürlükte olduğu dönemde ise dosyalar hüküm verilmeksizin ilk derece mahkemesine gönderildiğinde tekrardan duruşma sırasına girip karar verilip, verilen kararın istinafı üzerine tekrardan istinaf sırasına girileceğinden ve istinafça esastan ret kararı verilmesi halinde temyiz yoluna ancak bu zaman başvurabileceğinden yargılama ciddi anlamda uzayıp tarafların makul sürede yargılanma hakkı, adil yargılanma hakkı ihlal edilmiş olacak aynı zamanda Anayasanın yargıya yüklediği en az giderle ve süratle davaları sonuçlandırma yükümlülüğü yerine getirilememiş olacaktır. Tüm bu açıklanan sebeplerle iptali talep edilen normun, 2709 numaralı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devleti ilkesine, 36. maddesindeki hak arama hürriyetine ve adil yargılanma hakkına, 141. maddesinin son fıkrasındaki davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasını yargıya görev olarak yükleyen hükme aykırı olduğu düşünülmektedir.

Karar: Yukarıda açıklanan gerekçelerle;

1- 2709 numaralı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 152. maddesi uyarınca, “Mahkemece, uyuşmazlığın çözümünde etkili olabilecek ölçüde önemli delillerin toplanmamış veya değerlendirilmemiş olması ya da talebin önemli bir kısmı hakkında karar verilmemiş olması” şeklinde 22/7/2020 tarihli 7251 numaralı Kanun'un 35. maddesi ile değişik 6100 numaralı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 353/1-a-6 maddesinin iptali istemi ile resen Anayasa Mahkemesine itiraz yolu ile müracaat edilmesine ve bu hükmün iptalinin istenilmesine,

2- 6216 numaralı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 40. maddesi uyarınca

a. Başvuru kararının aslı ile tutanağın ve dava dosyasında yer alan evrakın onaylı birer örneğinin oluşturulacak dizi listesine bağlanarak bir dosya halinde Anayasa Mahkemesine gönderilmesine,

b. Başvuru dosyasının Anayasa Mahkemesine tebliğinden itibaren beş ay bekletilmesine, bu süre içinde karar verilmezse işbu davanın yürürlükteki hükümlere göre (Anayasa Mahkemesinin kararı esas hakkında karar kesinleşinceye kadar gelirse Anayasa Mahkemesinin hükmüne uyulması koşuluyla sonuçlandırılmasına,

karar verildi.”

Esas Sayısı : 2021/11

Karar Sayısı : 2021/7

“... ”

Yargıya güveni sağlayan en önemli iki şeyden biri, davalarda adil karar verilmesi, ikincisi ise, davanın hızlı bir şekilde sonuçlandırılmasıdır.

Türkiye’de herkes, Yargıtay’ın iş yükünün fazla olması nedeniyle, davaların hızlı bir şekilde sonuçlandırılmadığından şikayetçi olduğundan, davaların daha hızlı ve adil bir kararla sonuçlandıracağını düşündükleri ve 40 yılı aşkın bir süredir kurulması istenilen istinaflar, nihayet 2004 yılında bölge adliye mahkemesi adıyla kurulmuş, ancak 2016 yılında faaliyete geçirilebilmiştir.

İstinafin kelime anlamı, yeniden başlamak, baştan başlamak demektir. Yargıdaki anlamı ise, davanın üst mahkeme olan istinaf mahkemesinde yeniden görülmesi, davaya baştan başlanması demektir. Bu sisteme, iki dereceli yargılama sistemi denilmekte olup, davaların daha hızlı sonuçlandırılan, daha güvenli ve adil yargılanmayı sağlayan bir sistem olarak kabul edilmektedir.

Bölge adliye mahkemelerinin kurulmasıyla Türkiye’de iki dereceli yargılama sistemine geçilmiş oldu,

Bölge adliye mahkemelerinin kurulmasıyla davaların çok çabuk sonuçlanacağı, yargıya olan güvenin daha da artacağı konusunda büyük bir beklenti vardı. Bu beklentiyi, kurulduklarının ilk yılında davaların daha kısa sürede sonuçlanması konusunda karşıladılar. Ancak, ilk derece mahkemelerine geri gönderdikleri dosyaların büyük bir bölümünü kanuna aykırı şekilde geri göndermeleri nedeniyle, geri gönderilen dosyalarda davaların daha da uzun sürmesine neden oldukları için, davaların daha kısa sürede sonuçlanması ve yargıya olan güvenin artması konusunda karşılayamadılar.

Bölge adliye mahkemeleri faaliyete geçtikten bir yıl sonra, yeni bölge adliye mahkemeleri kurulmasına ve daire sayılarının artırılmasına rağmen, dosyaların geri dönmesi uzamaya başlamış olup, şimdilerde bu süre iki yılı geçmiş bulunmaktadır.

Bölge adliye mahkemelerindeki dosyaların bu kadar süre incelenme sırası beklemesi, davaların uzamasına neden olduğu gibi, bölge adliye mahkemelerinin, iki dereceli yargılama sisteminin gereği olan, kendilerince eksik gördükleri incelemeleri tamamlamayıp, yanlış değerlendirmelerin de doğrusunu yapmayarak dosyaları kanuna ve hukuka aykırı şekilde ilk derece mahkemelerine geri göndermeleri davaların daha da uzamasına neden olmaktadır.

Bu durum, Yargıtay Başkanının, “Bölge adliye mahkemeleri ölü doğmuştur” yorumuna neden olmuştur.

Bölge adliye mahkemelerinin uygulamalarının doğru olup olmadığının daha iyi anlaşılabilmesi için, dava dosyalarının, bölge adliye mahkemelerince hangi hallerde ilk derece mahkemesine geri gönderebileceklerinin hukuki durumuna ve bu durumun Kanun’da nasıl düzenlendiğine bakmakta yarar bulunmaktadır.

Bu husus, 6100 sayılı HMK’nun 353. maddesinde düzenlenmiş bulunmaktadır.

7251 sayılı Kanun ile 22/07/2020 tarihinde yapılan iptali istenen değişiklikten önceki HMK’nun 353. maddesi şöyle idi.

Duruşma yapılmadan verilecek kararlar

MADDE 353- (1) Ön inceleme sonunda dosyada eksiklik bulunmadığı anlaşılırsa;

a) Aşağıdaki durumlarda bölge adliye mahkemesi, esası incelemeden kararın kaldırılmasına ve davanın yeniden görülmesi için dosyanın kararı veren mahkemeye veya kendi yargı çevresinde uygun göreceği başka bir yer mahkemesine ya da görevli ve yetkili mahkemeye gönderilmesine duruşma yapmadan kesin olarak karar verir:

1) Davaya bakması yasak olan hâkimin karar vermiş olması.

2) İleri sürülen haklı ret talebine rağmen reddedilen hâkimin davaya bakmış olması.

3) Mahkemenin görevli ve yetkili olmasına rağmen görevsizlik veya yetkisizlik kararı vermiş olması veya mahkemenin görevli ya da yetkili olmamasına rağmen davaya bakmış bulunması.

4) Diğer dava şartlarına aykırılık bulunması.

5) Mahkemece usule aykırı olarak davanın veya karşı davanın açılmamış sayılmasına, davaların birleştirilmesine veya ayrılmasına karar verilmiş olması.

6) Mahkemece, tarafların davanın esasıyla ilgili olarak gösterdikleri delillerin hiçbiri toplanmadan veya gösterilen deliller hiç değerlendirilmeden karar verilmiş olması.

b) Aşağıdaki durumlarda davanın esasıyla ilgili olarak;

1) İncelenen mahkeme kararının usul veya esas yönünden hukuka uygun olduğu anlaşıldığı takdirde başvurunun esastan reddine,

2)- Yargılamada eksiklik bulunmamakla beraber, kanunun olaya uygulanmasında hata edilip de yeniden yargılama yapılmasına ihtiyaç duyulmadığı takdirde veya kararın gerekçesinde hata edilmiş ise düzelterek yeniden esas hakkında,

3) Yargılamada bulunan eksiklikler duruşma yapılmaksızın tamamlanacak nitelikte ise bunların tamamlanmasından sonra başvurunun esastan reddine veya yeniden esas hakkında,

duruşma yapılmadan karar verilir.

Bu maddede dosyanın ilk derece mahkemesine geri gönderme sebepleri tek tek sayılarak açık ve net bir şekilde belirtilmiş bulunmaktadır. Kanun koyucunun, geri gönderme sebeplerini bu şekilde tek tek sayarak belirtmesinin elbette bir sebebi var. Bir dosyanın bölge adliye mahkemesince ilk derece mahkemesine geri gönderilmesi, hiç kuşku yok ki, davanın uzamasına neden olur. Kanun koyucu, davaların uzamasını istemediği için, bu maddede sayılanların dışındaki kanuna ve hukuka aykırılıkların bölge adliye mahkemesince giderilmesini istediği için, bütün kanuna ve hukuka aykırılıkları geri gönderme sebebi olarak kabul etmediği için geri gönderme sebeplerini tek tek sayma ihtiyacı duymuştur. Yoksa, bölge adliye mahkemelerinin yaptığı gibi, kanuna ve hukuka aykırı her şeyi geri gönderme sebebi olarak kabul etseydi, geri gönderme sebeplerini bu şekilde tahdidi olarak saymasının bir anlamı olmazdı.

Kanun koyucu, bölge adliye mahkemelerinin, HMK'nun 353/1-a maddesinde sayılan sebeplerin dışında hiçbir sebeple dosyaları geri gönderemeyeceklerini HMK'nun başka bir çok maddesinde yaptığı düzenlemelerle de pekiştirmiştir.

Bölge adliye mahkemelerinin, dosyaları ilk derece mahkemesine geri gönderemeyeceklerine ilişkin diğer düzenlemeler ise şöyledir.

HMK'nun 354. maddesinin 2. fıkrasının, “bölge adliye mahkemelerinin yapacağı inceleme sırasında gereken hâllerde başka bir bölge adliye mahkemesini veya ilk derece mahkemesini istinabe edebilir.” hükmü.

HMK'nun 356. maddesinin, “353. maddede belirtilen haller dışında inceleme, duruşmalı yapılır.” hükmü,

HMK'nun 357. maddesinin, “bölge adliye mahkemesince resen göz önünde tutulacaklar dışında, ilk derece mahkemesinde ileri sürülmeyen iddia ve savunmalar dinlenemez, yeni delillere dayanılmaz. İlk derece mahkemesinde usulüne uygun olarak gösterildiği halde incelenmeden reddedilen veya mücbir sebeple gösterilmesine olanak bulunmayan deliller bölge adliye mahkemesince incelenebilir” hükmü.

HMK'nun 358/1. maddesinin, “Duruşmalı olarak incelenen işlerde başvuran tarafa çıkarılacak davetiyede, ayrıca, yapılacak tahkikatla ilgili olarak bölge adliye mahkemesince belirlenen gideri ... avans olarak yatırması gerektiği açıkça belirtilir.” hükmü,

Yine HMK'nun 358/3. maddesinin, “... Taraflar mazeretsiz olarak duruşmaya katılmadıkları takdirde tahkikat yokluklarında yapılarak karar verilir.... Şu kadar ki, öngörülen tahkikat yapılmaksızın karar verilemesine olanak bulunmayan hallerde başvuru reddedilir.” hükmü.

HMK'nun 360. maddesinin “Bu bölümde aksine hüküm bulunmayan hallerde, ilk derece mahkemesinde uygulanan yargılama usulü, bölge adliye mahkemelerinde de uygulanır.” hükümleri ve ayrıca, bu maddelerde bir çok defa geçen “ tahkikat” kelimesidir.

Kanunun bu ilk düzenleniş hali, büyük ihtimalle batıdaki örneklerinden alındığı için, istinafin batıdaki uygulamalarına ve istinaf sisteminin gereklerine uygun bir düzenlemeydi.

Bu düzenlemelerden, HMK'nun 354. maddesinin 2. fıkrasında belirtilen, bölge adliye mahkemelerinin, başka bir bölge adliye mahkemesinin veya ilk derece mahkemesinin istinabesini, dosyadaki, tanık dinlenilmesi, keşif yapılması, bilirkişi raporu alınması gibi eksiklikler nedeniyle istenmezse, başka ne için isteyebilir? Kanunun bu açık hükmüne rağmen, bölge adliye mahkemelerinin, başka bir bölge adliye mahkemesine veya ilk derece mahkemesine talimat yazan, bu maddeyi işleyen bir bölge adliye mahkemesi görülmemiştir. Madem bu madde, bölge adliye mahkemelerince hiç uygulanmayacak, Kanuna neden konulmuştur.

HMK'nun 357/3. maddesindeki, “ilk derece mahkemesinde usulüne uygun olarak gösterildiği halde incelenmeden reddedilen veya mücbir sebeple gösterilmesine olanak bulunmayan deliller bölge adliye mahkemesince incelenebilir.” düzenlemesi gereğince, bölge adliye mahkemeleri, bu delilleri incelenmeyip, incilenmek üzere dosyayı hep ilk derece mahkemesine geri gönderilecekse neden böyle bir düzenleme yapılmıştır.

Dosyaların bölge adliye mahkemelerince incelenmesinin düzenlendiği maddelerde bir çok defa “tahkikat” kelimesinin kullanılması da, eksik yargılamaların bölge adliye mahkemelerince yapılacağına delalet eder. Çünkü tahkikat, araştırma ve soruşturma yapmak demektir. Eksik incelemelerin yapılması ve yanlışlıkların düzeltilmesi ancak tahkikat ile mümkündür. Şayet kanun koyucu eksik inceleme ve yanlış değerlendirme nedeniyle dosyaların ilk derece mahkemesine geri gönderilmesini isteseydi, bölge adliye mahkemesinin tahkikat yapmasını ister miydi?

Ayrıca. bölge adliye mahkemeleri yargılama yapmayıp dosyaları ilk derece mahkemesine geri gönderecekse, bölge adliye mahkemelerinin yargılama yapması gerektiğine işaret eden HMK'nun 360. maddesindeki, “ilk derece mahkemesinde uygulanan yargılama usulü, bölge adliye mahkemelerinde de uygulanır.” hükmüne gerek var mıydı?

Kanun koyucunun bütün bu düzenlemeleri yapmasının sebebi, bölge adliye mahkemelerinin, eksik inceleme ve yanlış değerlendirme nedeniyle dosyaları ilk derece mahkemelerine geri gönderemeyeceklerini belirtmek içindir. Eğer kanun koyucu, bölge adliye mahkemelerinin yaptığı gibi, eksik inceleme ve yanlış değerlendirme nedeniyle dosyaların ilk derece mahkemelerine geri gönderilmesini isteseydi, bu kadar ayrıntılı ve uzun bir düzenleme yapmasına hiç gerek bulunmayıp, Yargıtay denetiminde olduğu gibi, “İnceleme sonucu, ilk derece mahkemesinin kararının kanuna ve hukuka aykırı olması halinde bozulmasına karar verilir.” demesi yeterli olurdu.

Madem HMK'nun 353/1-a-6 maddesinde iptal konusu değişiklik yapılarak, bölge adliye mahkemelerince, her türlü eksik inceleme ve yanlış değerlendirme nedeniyle dosyaların ilk derece mahkemesine geri gönderilmesine imkan sağlandı. O zaman, uygulama imkanı kalmayan HMK'nun 354, 356, 357, 358 ve 360. maddelerinin de, Kanunda boşuna yer kaplar hale geldikleri için yürürlükten neden kaldırılmadı?

Bölge adliye mahkemelerinin, ilk derece mahkemelerinin dosyalarını hangi hallerde geri gönderebilecekleri HMK'nun 353/1-a maddesinde tek tek sayılmışken ve dosyaların geri göndermesine imkanı vermeyen maddenin değişiklikten önceki en önemli bendi, “Mahkemece, tarafların davanın esasıyla ilgili olarak gösterdikleri delillerin hiçbirini toplanmadan veya gösterilen deliller hiç değerlendirilmeden karar verilmiş olması.” bendi iken, geri gönderilen dosyaların %95 den fazlasının geri gönderme gerekçesinde bu bende dayanılmaktaydı. Yani geri gönderilen dosyaların hemen hemen hepsinde delillerin büyük bölümü toplanıp değerlendirildiği halde, bölge adliye mahkemelerinin, bu bentteki “delillerin hiçbirinin toplanmadığı” geri gönderme gerekçesine dayanmaları, eksik incelemeyi yapmamak için, Kanunu, amaçları doğrultusunda yorumlayıp, Kanunun kendilerine yüklediği görevi yapmaktan kaçınma gayretinde olduklarını göstermektedir.

Dairenin somut geri gönderme gerekçesi, “Davalı şirket tarafından davacı vekiline ödeme yapıldığı ve bilirkişi raporunda, davacı vekilinin banka hesabından davacıya yapılan ödemelerin, davalı işveren tarafından yapılmış ödemeler olduğu kabul edilerek hesaplama yapılmasının da doğru olmadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle, öncelikle davacı vekilinin itirazı doğrultusunda davacıya işe iade davası sonrasında davalı işveren tarafından ne miktarda ödeme yapıldığının tam olarak tespiti için banka kayıtları getirtilerek ve yine dosyaya sunulan belgelerden davacının ödenen maaşından geri ödeme yapılan miktarlar da tespit edilerek sonucuna göre karar verilmesi gerektiğine dayanılmıştır.

Bu gerekçeye göre, yapılacak iş, banka kayıtları getirilerek yapılan ödemeleri tespit ve tenzil ederek doğru olan karar vermekten ibaret olduğu ortadadır.

Peki, Daire, banka kayıtlarını kendisi getirtilip yapılan ödemelerin ne kadar olduğunu, hak edilen alacaklardan ne kadarının tenzil edileceğini tespit edip karar veremez mi? Elbette verebilir. Hem bunu yapması, dosyanın geri gönderilerek Mahkememizce yapılmasından çok daha kısa sürerdi. Bu incelemeyi kendisi yaptığı takdirde, banka kayıtlarının getirilmesi için en fazla bir aylık bir zamana ihtiyacı olup, cevap gelince de karar vererek davayı bir ay içinde bitirebilirdi.

Dosyayı Mahkememize geri göndermekle, bölge adliye mahkemesinden dosyanın Mahkememize gelmesi için postada geçen süre, tensiple bankaya yazı yazılsa dahi ilk derece mahkemelerinde duruşmalar iş yoğunluğu nedeniyle üç aydan önceye verilemediği için üç ay duruşma süresi, ilk celsede dosyanın karara çıktığını farz etsek dahi, kararın yazılması ve tebliği için en az bir ay, yeniden istinaf dilekçelerinin verilmesi ve tebliği için de bir ay, dosyanın bölge adliye mahkemesine gitmesi için postada geçecek süre, gittiğinde öncelik verilse dahi en az iki aylık süreyi de hesaba kattığımızda dava en az 8 ay uzamış olmaktadır. Bölge adliye mahkemesi bu incelemeyi kendisi yapsaydı dava bir ayda bitecek, 7 ay fazladan uzamış olmayacaktı.

Bölge adliye mahkemelerinin, HMK'nun 353/1-a-6 maddesindeki gerekçeye dayanarak, on binlerce geri gönderme sebeplerinden bazılarını belirtmekte konunun daha iyi anlaşılmasında yararlı olacaktır.

Dosyada dinlenen tanıkların beyanları karar vermeye yeterli olduğu halde, diğer tanıkların da dinlenilmesi, gerekçe ile hüküm fıkrasının çelişkili olması, ıslah dilekçesinin veya dava dilekçesinin yeterince açık olmaması nedeniyle Davacı vekiline açıklattırılması, istinaf dilekçesine eklenen belgelerin değerlendirilmesi, gözden kaçırılan yemin teklifinin gereğinin yerine getirilmesi, adli yardım talebi hakkında ara karar kurularak karar verilmeyip, zabıttan gelen cevap üzerine şerh düşülerek karar verilmiş olması, bilirkişiden ek rapor alınması, SGK'dan veya herhangi bir kurumdan belgenin getirilmemiş olması gibi pek çok eksik inceleme ve yanlış değerlendirme bölge adliye mahkemelerince giderilmesi gerektiği halde ilk derece mahkemelerine geri gönderilmektedir.

Konu ile doğrudan ilgisi olmamakla birlikte, bir ceza mahkemesinde, kendileri pekala tartışabilecekleri, kendileri ilk derece mahkemesinden daha iyi tartışabilecekleri halde tartışmayıp, sırf meşru müdafaa'nın tartışılmamış olması nedeniyle dosyanın geri gönderilmiş olması, bölge adliye mahkemelerinin ne şekilde çalıştıklarını ortaya koyması açısından çarpıcı bir örnektir.

Esasen, bölge adliye mahkemeleri, iptali istenen düzenlemeden önce de, aynı sebeplerle dosyaları ilk derece mahkemelerine geri gönderiliyorlardı. O zaman, geri göndermelerinin yasal bir dayanağı olmadığı halde, verdikleri geri gönderme kararlarının kesin olmasının arkasına sığınarak ve HMK'nun 353/1-a-6 maddesindeki "Mahkemece, tarafların davanın esasıyla ilgili olarak gösterdikleri delillerin hiçbiri toplanmadan veya gösterilen deliller hiç değerlendirilmeden karar verilmiş olması." hükmünü, alabildiğince zorlayarak Kanuna aykırı bir şekilde dosyaları geri gönderiyorlardı. İptali istenen değişiklikten sonra ise, Kanunun arkasından dolanmaya gerek kalmadan dosyaları geri gönderme imkanına kavuşmuş oldular.

Bölge adliye mahkemelerinin, eksik inceleme ve yanlış değerlendirme nedeniyle ilk derece mahkemelerinin kararlarını ortadan kaldırdıktan sonra dosyayı ilk derece mahkemesine

Esas Sayısı : 2021/11

Karar Sayısı : 2021/7

geri göndermeleri, Yargıtay dairelerinin bozma kararlarına benzemektedir. Aralarındaki en önemli fark ise, Yargıtay dairelerinin bozma kararlarına direnilebilirken, bölge adliye mahkemelerinin aynı nitelikteki geri gönderme kararlarına uymak zorunda kalınmaktadır. Bölge adliye mahkemeleri, geri gönderme kararlarının bu niteliği itibarıyla, kendilerinin üstü olan Yargıtay dairelerinden daha güçlü ve daha üstün duruma getirilmiş olmaktadır.

Bölge adliye mahkemelerine bu gücü, geri gönderme kararlarının kesin olmasına dair düzenleme ve iptali istenen HMK'nun 353/1-a-6. maddesi vermektedir.

Madem bölge adliye mahkemelerine, Yargıtay daireleri gibi eksik inceleme ve yanlış karar verme nedeniyle dosyayı geri gönderme yetkisi verilmiştir. O zaman, Yargıtay dairelerinin aynı nitelikteki bozma kararlarına karşı verilen direnme hakkı, bölge adliye mahkemelerinin geri gönderme kararlarına karşı neden verilmemiştir? Ya da, bölge adliye mahkemelerinin geri gönderme kararlarına kesinlik verilmesine rağmen, bu kararların doğruluğunu ve yerindeliğini denetleme mekanizması neden getirilmeyip, ilk derece mahkemesince uyulmak zorunda bırakılmıştır. Yargıtay dairelerinin aynı nitelikteki geri gönderme (bozma) kararları kesin olmadığı halde, bölge adliye mahkemelerinin aynı nitelikteki geri gönderme kararlarının kesin olması bir çelişki değil midir? Bu çelişkinin giderilmesi, ya bölge adliye mahkemelerinin geri gönderme kararlarına denetleme getirilmek, ya da bölge adliye mahkemelerine, iki dereceli yargılama sisteminin gereği olarak, eksik inceleme ve yanlış değerlendirme nedeniyle dosyaları geri gönderme yetkisi vermemek suretiyle giderilebilir.

Bu durum, bölge adliye mahkemelerini Yargıtay dairelerinden daha güçlü ve daha üstün konuma getirmektedir.

Bu nedenle, Türkiye'de uygulanan bölge adliye mahkemeleri sistemi, iki dereceli yargılama sistemi değil, dünyada eş benzeri görülmeyen iki dereceli Yargıtay sistemidir.

Yüksek Mahkeme, ya söz konusu düzenlemenin iptali ile, dünyada bir benzeri olmayan iki dereceli Yargıtay sistemine son verip batıda olduğu gibi iki dereceli yargılama sistemine geçilmesini sağlayacak, ya da düzenlemeyi iptal etmeyerek, dünyada tek uygulaması olan iki dereceli Yargıtay sisteminin devam etmesine imkan verecektir.

Bölge adliye mahkemelerinin, eksik inceleme ve yanlış değerlendirme nedeniyle ilk derece mahkemelerinin kararlarını ortadan kaldırdıktan sonra dosyayı ilk derece mahkemesine geri göndermeleri, davaları uzattığı gibi, yanlış ve gereksiz geri gönderme kararları nedeniyle yargının enerjisinin boşa gitmesine, dolayısıyla ülke ekonomisine de zarar vermektedir. Yargıya olan güvene verdiği zarar ise hiçbir zararla karşılaştırılamayacak kadar büyüktür.

İptali istenen 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun, 22/07/2020 tarih ve 7251 Sayılı Kanununun 35. maddesi ile değişik 353/1-a-6. maddesinin bu niteliği gereği, yukarıda izah edilmeye çalışıldığı gibi, bölge adliye mahkemelerinin, dava dosyalarındaki eksik incelemeleri kendileri tamamlamaları gerektiği halde, tamamlamayarak, yanlış değerlendirmelerin doğrusunu da kendileri yapmayarak dosyaların ilk derece mahkemelerine geri gönderilmesine neden olduğu için, Anayasa'nın 2. maddesinde düzenlenen, sosyal hukuk devleti ilkesine, 5. maddesinde düzenlenen, devletin, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak, kişinin temel hak ve hürriyetini ... sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışma ilkesine, 36.maddesinde düzenlenen, herkesin adil yargılanma hakkına sahip olma ilkesi ile hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınmaz ilkesine, 141.maddesinde

Esas Sayısı : 2021/11

Karar Sayısı : 2021/7

düzenlenen, Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması ilkesine aykırıdır.

Anayasa'nın 2. maddesinde, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin bir hukuk devleti olduğu belirtilmiştir. Hukuk devletinde, hukuk güvenliğini sağlayan bir düzen kurulması esastır. Hukuk devleti demek, devletin bütün faaliyetlerinde hukukun egemen olduğu, vatandaşlarına hukuki güvenlik sağlayan, adil bir hukuk düzeni getiren, yargı denetimini sağlayan devlet demektir. Hukuk devletinde kanunlarla getirilen kurallar hukuka uygun olmalıdır. Hukuk düzeninde devlete güven ilkesi, vazgeçilmez öğelerden olup, devletin yaptığı düzenlemelerde kişilerin haksızlığa uğratılması kabul edilemez.

Söz konusu yasal düzenleme, bölge adliye mahkemelerinin, dava dosyalarındaki eksik incelemeleri kendileri tamamlamaları gerektiği halde, tamamlamayarak, yanlış değerlendirmelerin doğrusunu da kendileri yapmayarak dosyaları ilk derece mahkemelerine geri göndermelerine neden olduğu için davaların uzamasına sebep olmaktadır. Davaların uzaması ise, hukuk güvenliğini ve hukuk düzenini bozacağı ve vatandaşları haksızlığa uğratacağı ortadadır.

Diğer yandan söz konusu hüküm, davaların, daha bilgili, tecrübeli ve tek hakim yerine daha güven veren üç hakimden oluşan heyet tarafından görülmesini engelleyerek davanın daha adil sonuçlandırılmasına da engel olmaktadır.

Davalarda aranılan en önemli iki özellikten biri adaletli karar verilmesi, ikincisi ise, davanın kısa zamanda sonuçlandırılmasıdır. Adil bir karar verilmesi adil yargılanmayı da içerir. Bir dava ne kadar uzun sürmüş ise, verilen karar ne kadar adil olursa olsun adaletli bir karar sayılmaz. Bu yüzden, "geciken adalet adalet değildir." denilmiştir. Bu düzenleme, davaların uzaması ile adaletsizliğe sebep olduğu için, hukuk devletinin temel unsurlarından olan devletin vatandaşlarına adil hukuk düzeni getirme ilkesini ihlal ettiğinden hukuk devleti ilkesine aykırı olup, iptali gerekir.

Anayasanın 5.maddesinde de, kişilerin ve toplumun, refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmak, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak, devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmıştır.

Kişilerin açmış olduğu davaların uzun sürmesi, refah, huzur ve mutluluklarını bozacağı, temel hak ve hürriyetlerini ve adalet duygusunu zedeleyeceği, ekonomik ve sosyal hayatını, maddi ve manevi varlığının gelişmesini etkileyeceği ortadadır. Bu nedenle HMK'nun 353/1-a-6. maddesi, Anayasa'nın 5. maddesine de aykırı olup iptali gerekir.

Anayasa'nın 36. maddesinde de, herkesin yargı mercileri önünde iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Adil yargılanma hakkı doğru ve güvenli yargılanma hakkı demektir. İptali istenen HMK'nun 353/1-a-6. maddesi, dosyaların, adil yargılanma hakkının en büyük güvencelerinden biri, davaya, bölge adliye mahkemesi hakimlerine göre daha tecrübesiz tek hakim tarafından bakılması yerine daha tecrübeli ve bilgili olan üç hakim tarafından bakılması adil yargılanma açısından bir güvencedir. Söz konusu düzenleme, kişinin üst mahkemede yargılanma hakkını ortadan kaldırarak adil yargılanma hakkını ortadan kaldırdığı için ve davaların uzamasına neden olduğu için Anayasa'nın 36. maddesine de aykırı olup iptali gerekir.

Esas Sayısı : 2021/11

Karar Sayısı : 2021/7

Anayasa'nın 141. maddesinde ise, Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevi olduğu belirtilmiştir. İptali istenen madde, bölge adliye mahkemelerinin, bölge adliye mahkemesinde çözüme kavuşturulması gereken konuları çözmeyerek dosyaları ilk derece mahkemelerine geri göndererek hem davaların süratle sonuçlanmasına engel olduğu için, hem de, dosyaların ilk derece mahkemesine geri gönderilmesi nedeniyle, ilk derece mahkemesince yeniden karar verilmesinden sonra kararın yeniden istinaf edilmesi nedeniyle posta ve tebligat giderleri, istinaf harcı, yeniden istinaf vekalet ücreti gibi giderlerle davaların daha pahalı sonuçlanmasına neden olduğu için Anayasa'nın 141. maddesine de aykırı olup, iptali gerekir.

Açıklanan tüm bu nedenlerle, 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun, 22/07/2020 tarih ve 7251 Sayılı Kanunun 35. maddesi ile değişik 353/1-a-6. maddesindeki, "Mahkemece, uyuşmazlığın çözümünde etkili olabilecek ölçüde önemli delillerin toplanmamış ve değerlendirilmemiş olması ya da talebin önemli bir kısmı hakkında karar verilmemiş olması." hükmünün, Anayasa'nın 2., 5., 36. ve 141. maddelerine aykırı olduğu kanaatine varıldığından Anayasa'nın 152. maddesi gereğince iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmasına karar verilmesi gerekmiştir.

SONUÇ VE İSTEM : Yukarıda açıklanan nedenlerle;

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun, 22/07/2020 tarih ve 7251 Sayılı Kanunun 35. maddesi ile değişik 353/1-a-6. maddesindeki, "Mahkemece, uyuşmazlığın çözümünde etkili olabilecek ölçüde önemli delillerin toplanmamış ve değerlendirilmemiş olması ya da talebin önemli bir kısmı hakkında karar verilmemiş olması." hükmünün, Anayasa'nın 2., 5., 36 ve 141. maddelerine aykırı olduğunun tespiti ile iptaline karar verilmesi arz olunur."

“... ”

Mahkememize açılmış olan kadastro tespitine itiraz davasında mahkememizden verilen karar HMK'nın 353/1-a-6 maddesi gereğince Bursa Bölge Adliye Mahkemesi 10. Hukuk Dairesi tarafından eksik inceleme gerekçesiyle ve eksik delil gerekçesiyle kaldırılarak mahkememize iade edilmiş olup, iade gerekçesi yapılan anılan HMK hükmü 7251 sayılı Yasanın 35. maddesi ile değişiklik yapılarak getirilerek hükümdür.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 38. maddesi hak arama hürriyetini düzenlemiş, buna göre herkes meşru vasıta ve yollardan yararlanarak yargı önünde hak arama hakkına sahiptir. Yine Anayasanın 10. maddesi uyarınca bütün devlet organları ... Kanun önünde eşitlik ilkesine göre hareket etmek zorundadır. Kanun önünde eşitlik gereği kanunların açık anlaşılır, somut olan hükümler içermesi gerekir. Herkesin anlayabileceği ve üzerinde kişiye göre farklı anlamlar yükletilecek ibareler içermemesi ve değişik yorumlarla farklı uygulamalara neden olabilecek belirsiz ifadeler içermemesi gerekir. Bu yönde kanun önünde eşitlik hak arama hürriyeti yönünden tereddütler doğuracak ve bu hürriyetin kullanılmasında aksaklıklar, duraklamalar yaratabilecek nitelikte olmamalıdır.

6100 sayılı HMK'nın 341 ve devamı maddeleri niteliğinde istinaf yasa yolu düzenlenmiştir. Buna göre ilk derece mahkemelerince verilen karar üzerine istinaf başvurusu halinde yargılama usulü belirlenerek yapılacak işler düzenlenmiş; ilk incelemede bazı koşulların varlığında ilk derece mahkemesinin kararı kaldırılarak ilk derece mahkemesine iade esası getirilmiştir. HMK'nın 353/1-a maddesi, fıkra ve bendinde iadeye karar verilebilecek durumlar sınırlı olarak belirlenmiş, buna göre hakimin nitelik ve davaya bakamama halleri, görev ve yetki kurallarına aykırılık, dava koşullarının oluşturulmaması, birleştirme ve ayırma şartlarına aykırılık sayılmış, bunun yanında (6) numaralı alt bentte maddenin ilk düzenlenmesinde “Tarafların gösterdiği hiç kanıtın toplanmamış olması ya da değerlendirilmemiş olması...” iade nedeni sayılmışken 7251 sayılı Yasanın 35. maddesi ile yapılan değişiklik ile “Mahkemece uyuşmazlığın çözümünde etkili olabilecek ölçüde önemli delillerin toplanmamış ya da değerlendirilmemiş olması...” şeklinde değiştirilerek oluşturulan ibare yukarıda anılan Anayasa hükümleri ile düzenlenen hak arama ve kanun değişiklik ilkesine aykırılık gibi bir durum oluşturduğu gibi hukuk yargılamasında kural olarak yer alan taraf talebi ile bağlılık ilkesi kanun önünde eşitlik ilkesinin esas unsurudur. Yine davacı açtığı davada dayanak ve kanıtlarını ibraz ile hükümlüdür. Buna aykırılık oluşturacak şekilde resen hukuk yargılamasında kanıt toplaması açıkça kanun önünde eşitlik ilkesine aykırılık oluşturacaktır. Yine “...etkili olabilecek önemli...” ibaresi somut bir anlam ifade etmemektedir. Uygulamada farklı anlam ve kapsamlar yükletilerek farklı uygulamalara ve zorluklara neden olmakla, hak arama hürriyetine neden oluşturacak sonuç doğurucu niteliktedir. Yasaların niteliği gereği herkes yasalara uymak zorundadır ve yasayı bilmemek mazeret sayılamaz. Bu zorunluluk ve yasanın bağlayıcılığının yasanın somut ve herkesin anlayabileceği ve herkes tarafından aynı şekilde kabul edilecek anlaşılabilir, belirgin, somut ifadeler içermesi gerekir. Tüm bu nedenlerle mahkememizin Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 10., 38. ve 87. maddelerine aykırı görülen 6100 sayılı Yasanın HMK'nın 22/07/2020 gün ve 7251 sayılı Yasanın 35. maddesi ile değiştirilen 353 maddesi 1. fıkrası (a) bendinin (6) numaralı alt bendinin “uyuşmazlığın çözümünde etkili olabilecek ölçüde önemli delillerin toplanmamış olması veya değerlendirilmemiş olması...” ibaresinin iptali için 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 152. maddesi uyarınca Anayasa Mahkemesine başvurmak gerekmiştir.”